

شناسایی رویه‌های صدور مجوز ملی واردات و مطابقت با موافقت‌نامه‌های سازمان تجارت جهانی

زهرا عباسی*

عضو هیئت علمی مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران

خدیجه رضایی حقیقت**

کارشناس معاونت برنامه‌ریزی وزارت صنعت، معدن و تجارت، تهران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۰۶/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۰۵/۱۲

چکیده

شناسایی رویه‌های مجوزدهی ملی واردات و بررسی مطابقت آنها با موافقت‌نامه‌های مرتبط در سازمان تجارت جهانی از جمله الزامات الحاق ایران به این نهاد بین‌المللی است. در این مطالعه ۳۹ رویه مجوزدهی ملی واردات در ۱۵ نهاد دولتی کشور شناسایی شدند. پس از پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه مجوزهای ورود و ترسیم نمودار فرآیند مجوزدهی در هر یک از آنها و نقد و تحلیل این رویه‌ها با موافقت‌نامه‌های مرتبط در سازمان تجارت جهانی انجام شده است. از آنجا که رویه‌های مجوزدهی شناسایی شده از نوع بهداشتی، فنی، امنیتی یا فرهنگی هستند، موافقت‌نامه‌های مربوط به آنها در سازمان تجارت جهانی، موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز ورود، موافقت‌نامه اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی، موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت و استثنائات عمومی مطرح شده در موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت هستند. بر اساس نتایج مطالعه در اکثر موارد واردکننده تنها به یک رکن اداری مراجعه می‌نماید غیر از مواردی که به دلیل برخورداری کالا از ویژگیهای چندبعدی، یک نهاد برای تأیید صلاحیت آن کافی نیست. همچنین برای تأیید کالاهای فنی و بهداشتی در برخی موارد از استانداردهای بین‌المللی و در برخی موارد از استانداردهای ملی استفاده شده است.

* مسئول مکاتبات، پست الکترونیکی: Zabbasi57@gmail.com

** پست الکترونیکی: Rezaei_kh@yahoo.com

واژه‌های کلیدی: رویه‌های صدور مجوز، موانع غیرتعرفه‌ای، موانع فنی، اقدامات بهداشتی.

طبقه‌بندی JEL: F13, F19, K22.

۱. مقدمه

یکی از اصول اساسی گات حمایت از صنایع داخلی از طریق تعرفه‌ها و عدم اعمال محدودیت‌های مقداری یا دیگر اقدامات غیرتعرفه‌ای محدودکننده واردات است. کاهش یا حذف تعرفه‌ها از طریق تعهدات خاص و معمولاً تدریجی صورت می‌پذیرد، اما حذف اقدامات غیرتعرفه‌ای از طریق اصلاح قوانین ملی و رویه‌های صدور مجوز به‌گونه‌ای که آثار محدودکننده تجاری نداشته باشد، طراحی می‌شود. سازمان تجارت جهانی تلاش کرده است، با تدوین موافقت‌نامه‌های گوناگون، قوانین و رویه‌های اجرایی آنها را به‌نحوی تنظیم نماید که موانع غیرتعرفه‌ای در برابر تجارت محسوب نشوند.

از آنجا که شناسایی و بررسی رویه‌های مجوزدهی ملی بویژه از منظر موانع غیرتعرفه‌ای یکی از نیازمندی‌های الحاق کشور بوده و پرسش‌های متعددی درباره آن از سوی کشورهای عضو گروه کاری الحاق ایران مطرح شده است، مطالعه‌ای درباره شناسایی انواع رویه‌های مجوزدهی حاکم بر تجارت خارجی ایران انجام شده و از جمله خروجی‌های آن پاسخگویی به پرسشنامه مجوزهای ورود است.

این پرسشنامه با هدف شناسایی تمامی سیستم‌های مربوط به صدور مجوز واردات از سوی سازمان تجارت جهانی طراحی شده است و سؤالات مختلفی را در مورد کشورهای مبدأ، مدت زمان اعطای مجوز و مدت اعتبار آن، اسناد و مدارک مورد نیاز برای اخذ مجوز، واجدین شرایط دریافت مجوز و سایر موارد بیان‌کننده خصوصیات مجوز واردات مطرح می‌کند که پاسخگویی شفاف و صحیح به سؤالات آن مانند ارائه دفترچه راهنما به همه تجار در سطح داخلی و خارجی، بویژه برای شخصیت‌های حقوقی و حقیقی است که جزء تازه واردان به یک صنعت یا کشور محسوب می‌شوند و بسیاری از نکات اصلی تجارت در آن صنعت یا کشور را به شکل تجربی نیاموخته‌اند.

در این مطالعه ابتدا رویه‌های مجوزدهی ملی واردات در تمامی نهادهایی که در فرآیند تجاری کشور حضور دارند، شناسایی شده‌اند. بنا بر مطالعات در حال حاضر نهادهای گوناگونی به‌غیر از وزارت صنعت، معدن و تجارت در فرآیند تجارت کالا حضور دارند که از جمله می‌توان به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان دامپزشکی کشور و سازمان حفظ نباتات اشاره کرد. پس از پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه مجوزهای ورود در هر یک از آنها، ترسیم

فرآیند مجوزدهی هر یک مشخص شد. حضور این نهادها در جریان تجارت کشور با هدف اجرای قوانین و مقررات ملی است و بیشتر این قوانین به منظور رعایت ضوابط فنی و بهداشتی وضع شده‌اند. هدف سازمان تجارت جهانی نیز مخالفت با رعایت استانداردهای فنی و بهداشتی نیست. اما بنا بر موافقت‌نامه‌های این سازمان رعایت ضوابط فنی و بهداشتی نباید به گونه‌ای باشد که اجرای اصول اساسی مورد نظر سازمان را با مشکل مواجه سازد. بنابراین، در ادامه رویه‌های مجوزدهی ملی شناسایی شده از منظر مطابقت با موافقت‌نامه‌های مرتبط سازمان تجارت جهانی مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد و پس از بیان موافقت‌نامه‌های مرتبط در ادبیات تحقیق، روش پژوهش و یافته‌ها مطرح می‌گردد. سپس خلاصه یافته‌ها و نتیجه‌گیری ارائه می‌شود.

۲. ادبیات تحقیق

به تدریج که موانع تعرفه‌ای کاهش می‌یابد، کشورها به این قبیل اقدامات (استانداردهای فنی و بهداشتی) به عنوان جایگزینی برای موانع پیشین تعرفه‌ای می‌نگریستند و در تعقیب اهداف سیاستهای تجاری و سیاستهای حمایت‌گرانه خود، به کارگیری این قبیل اقدامات و ایجاد رویه‌های مجوز ورود طولانی بویژه از نوع فنی یا بهداشتی را مد نظر قرار داده بودند. همین امر سبب شده بود مرکز ثقل موانع تجاری از موانع تعرفه‌ای به سمت موانع غیرتعرفه‌ای تغییر جهت دهد که خود باعث ایجاد اختلالات تجاری قابل توجهی در مسیر آزادسازیهای تجاری می‌شد.

از این رو، منضبط کردن این قبیل اقدامات و توافق درباره آنها در دستور کار مذاکرات تجاری گات قرار گرفت و اولین بار در مذاکرات دور توکیو (۱۹۷۳-۱۹۷۹)، این قبیل مباحث مورد مذاکره جدی قرار گرفت. در مذاکرات دور اروگوئه دوباره مفاد موافقت‌نامه‌های گوناگون از جمله موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز ورود، موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت^۱ و موافقت‌نامه اقدامات بهداشتی و بهداشتی گیاهی^۲ با هدف تقویت مقررات و نظامات مربوط به شفافیت و اعلام رسمی قوانین و مقررات ذی‌ربط به سازمان تجارت جهانی مورد بازنگری قرار گرفت و در پایان مذاکرات دور اروگوئه الزامات و مقررات آنها همچون سایر موافقت‌نامه‌های لازم‌الاجرای سازمان تجارت جهانی بر اساس قاعده «تعهد واحد»^۳ برای اعضای سازمان جهانی تجارت اجباری گردید و از اول ژانویه ۱۹۹۵ به اجرا گذاشته شد.^۴

^۱ Agreement on Technical Barriers to Trade (TBT)

^۲ Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures (SPS)

^۳ Single Undertaking

^۴ Omidbakhsh et al. (2006)

۱-۲. موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز ورود

مجوز ورود به همه روشها و ترتیبات اداری گفته می‌شود که مستلزم ارائه هر گونه درخواست و یا سایر مستندات (به‌استثنای اسناد لازم برای مقاصد گمرکی) به یک رکن اداری و یا دولتی به‌عنوان پیش شرط واردات کالا باشد.

اهداف اصلی موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز ورود عبارت است از ساده‌سازی و ایجاد شفافیت در رویه‌های صدور مجوز ورود به‌منظور تضمین آنکه این مقررات به‌نحو منصفانه، عادلانه و یکسانی به‌کار گرفته و به اجرا گذاشته شوند و از به‌کارگیری نظامهای اخذ مجوز ورود به‌شیوه‌ای که آثار محدودکننده و اختلال‌آور بر واردات داشته باشد، جلوگیری شود.

رویه‌های صدور مجوز ورود به دو دسته رویه‌های خودکار و رویه‌های غیرخودکار طبقه‌بندی می‌شوند که در موافقت‌نامه به اعضا بسیار توصیه شده است که صرفاً از رویه‌های خودکار استفاده کنند و فقط هنگامی باید از رویه‌های غیرخودکار استفاده کنند که هدفهای اساسی و مشروع و مقبول آن را نتوان از طریق رویه‌های صدور مجوز ورود خودکار تأمین نمود.

رویه‌های خودکار صدور مجوز ورود: طبق بند ۱ ماده ۲ موافقت‌نامه، یک نظام مجوز ورود تنها هنگامی خودکار تلقی می‌شود که همواره به تمامی درخواستها و تقاضاهای واصله برای ورود کالا به شرط رعایت شرایط قانونی، مجوز اعطا شود.

رویه‌های صدور غیرخودکار مجوز ورود: به موجب تعریف در بند ۱ ماده ۳ موافقت‌نامه، رویه صدور غیرخودکار مجوز ورود، هرگونه رویه‌ای است که با تعاریف و شرایط تعیین شده در رویه صدور خودکار مجوز ورود منطبق نباشد و یک یا چند شرط آن را نقض کند.^۱

۲-۲. موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت

بنا بر موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت، موانع فنی غیرضروری فرا راه تجارت در صورت تدوین مقرراتی محدودکننده‌تر از حد لازم برای نیل به اهداف مورد نظر یا زمانی که این مقررات اهداف مشروع را تأمین ننمایند، ایجاد می‌شود. ماده ۲-۲ موافقت‌نامه، اهداف مشروع را الزامات امنیتی ملی، جلوگیری از روشهای خدعه‌آمیز، حفظ سلامتی یا ایمنی انسان و حفظ حیات یا بهداشت حیوان، گیاه یا محیط زیست برمی‌شمارد.

این موانع می‌تواند از طریق اعمال رویه‌های طولانی‌تر و سخت‌گیرانه‌تر «ارزیابی مطابقت» نسبت به آنچه مورد نیاز است، صورت گیرد. ماده ۵ موافقت‌نامه در خصوص رویه‌های ارزیابی

^۱ WTO Website (2011)

مطابقت^۱ مقرر می‌دارد: «نیازهای اطلاعاتی محدود به مواردی باشند که برای ارزیابی مطابقت و تعیین هزینه‌ها ضرورت دارند» و همچنین «تعیین محل تأسیساتی که در رویه‌های ارزیابی مطابقت استفاده می‌شوند و انتخاب نمونه‌ها به گونه‌ای نباشند که مشکلی غیرضروری برای متقاضیان یا نمایندگان آنها ایجاد کند».^۲

برای تأمین این اهداف، «هماهنگ‌سازی مقررات فنی» و رویه‌های ارزیابی مطابقت با مقررات، استانداردها و رویه‌های بین‌المللی توصیه شده است، به طوری که طبق مواد ۴-۲ و ۴-۵ موافقت‌نامه از اعضا خواسته شده است در مواردی که مقررات فنی یا رویه‌های ارزیابی مطابقت برای انطباق محصولات با مقررات فنی و استانداردها لازم باشد و استانداردهای بین‌المللی مربوط در این زمینه‌ها نیز وجود داشته باشد یا به زودی تکمیل شود، اعضا تضمین نمایند که از این استانداردها استفاده کنند.

طبق بند ۷ ماده ۲ موافقت‌نامه از اعضا خواسته شده است که برای تصویب مقررات فنی اعضای دیگر به عنوان معادل مقررات خود، با نظری مثبت برخورد نمایند، مگر اینکه با مقررات خودشان تفاوت داشته باشد، به این شرط که قانع شوند این مقررات در حد کافی اهداف مقررات خودشان را تأمین می‌نماید.^۳

۲-۳. موافقت‌نامه اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی

مطابق تعریف موافقت‌نامه، اقدام بهداشتی یا بهداشت گیاهی عبارت است از هر گونه حفاظت به عمل آمده از: حیات یا بهداشت انسان و حیوان در برابر خطرهای ناشی از افزودنیها، آلودگیها، سموم یا ترکیبهای بیماری‌زا در مواد غذایی، نوشیدنیها یا خوراک دام؛ ورود، ایجاد یا شیوع بیماریهایی که حیوانات، گیاهان یا محصولات ناقل آن هستند؛ ورود، ایجاد یا شیوع آفات، بیماریها و ارگانسیم‌های عامل یا حامل بیماری؛ قلمرو یک کشور در برابر خسارتهای ناشی از ورود، ایجاد و شیوع آفات.^۴

موافقت‌نامه بر ایجاد هماهنگی گسترده از طریق مبنا قرار دادن استانداردها و دستورالعمل‌های مؤسسات بین‌المللی تأکید می‌کند، به طوری که طبق بند ۲ ماده ۳ موافقت‌نامه در صورتی که اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی اعضا مبتنی بر استانداردهای بین‌المللی باشند، چنین فرض می‌شود که آنها با مقررات مربوط به موافقت‌نامه اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی و گات ۱۹۹۴ انطباق دارند، اما در عین حال بر حق اعضا در اتخاذ اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی متفاوت و

¹ Conformity Assessment Producers

² Abbasi (2011)

³ Analytical Index: Guide to WTO Law and Practice (2003)

⁴ Sall (2009)

حتی با سطح حفاظت بالاتر نسبت به استانداردهای بین‌المللی صحه می‌گذارد، مشروط به اینکه توجیه علمی در مورد آنها وجود داشته یا متناسب با ارزیابی خطر انجام شده باشند.^۱ مقصود از «ارزیابی خطر»، برآورد احتمال ورود، ایجاد یا شیوع آفت یا بیماری در قلمرو کشور واردکننده عضو و بررسی عواقب زیست‌شناختی و اقتصادی بالقوه آن و همچنین برآورد اثرهای منفی ناشی از عوامل متعدد مربوط به مواد غذایی، نوشیدنیها و خوراک دام بر بهداشت انسان، حیوان یا نبات است.^۲

در برخی موارد، ارزیابی خطر به دلیل ناکافی بودن شواهد علمی راه به جایی نمی‌برد و ارزیابیهای انجام شده و نتایج حاصل قابلیت اتکای علمی پیدا نمی‌کنند، در عین حال خطرها و نگرانیها هم به کلی از بین نمی‌روند. در چنین شرایطی، مطابق بند ۷ ماده ۵ موافقت‌نامه، کشورهای عضو می‌توانند بر مبنای اطلاعات موجود اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی را به طور موقت اتخاذ کنند و سپس در مدتی معقول نسبت به کسب اطلاعات اضافی لازم برای ارزیابی عینی تر خطر و تعیین اقدام بهداشتی و بهداشت گیاهی متناسب با آن عمل نمایند.

همچنین طبق ماده ۴ موافقت‌نامه برای کاهش موانع تجاری و تسهیل هر چه بیشتر تجارت و همچنین کاهش هزینه‌های مربوط به تنوع مقررات، پذیرش معادل بودن استانداردهای کشورهای عضو توسط همدیگر، توصیه شده است. با این اقدام اعضای سازمان تجارت جهانی به صورت دو جانبه یا چند جانبه و با عقد موافقت‌نامه‌هایی، استانداردها و اقدامات مشخصی را به عنوان معادل اقدامات خود تلقی خواهند کرد و بر این اساس در عین متفاوت بودن این استانداردها، سطح اثر بخشی آنها را یکسان فرض می‌نمایند و صادرکنندگان به رعایت موازین، استانداردها و رویه‌های متفاوت وادار نخواهند شد.^۳

۳. روش تحقیق و یافته‌ها

پرسشنامه در مورد مجوزهای ورود (طبق فرمت WT/ACC/1.ANNEX 3) شامل یک سری سؤالاتی است که پاسخگویی به آنها وضعیت فعلی ساختار تجاری کشورمان را روشن می‌سازد و پاسخگویی به آنها یکی از گامهای پیوستن به سازمان تجارت جهانی است. این پرسشنامه که با هدف شناسایی کلیه سیستم‌های مربوط به صدور مجوز واردات طراحی شده است، سؤالات مختلفی در مورد کشورهای مبدأ، مدت زمان اعطای مجوز و مدت اعتبار آن، اسناد و مدارک مورد نیاز برای اخذ مجوز، واجدین شرایط دریافت مجوز و سایر موارد بیان‌کننده خصوصیات

^۱ How to Apply the Transparency Provision of the SPS Agreement (2002)

^۲ Boro (2002)

^۳ Course on Dispute Settlement (2003)

مجوز واردات را مطرح می‌کند.^۱

از آنجا که در جهت پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه، شناسایی تمامی رویه‌های موجود در تجارت کشور مورد نظر، لازم است، از این‌رو، مراجعه به یک منبع معتبر و موثق که در آن به تمامی مجوزهای اجباری اشاره شده باشد ضروری است. در حال حاضر قانون مقررات صادرات و واردات کاملترین مرجع از نظر دسته‌بندی کالاهاست. بنا بر قانون مقررات صادرات و واردات ایران، کالاها به سه دسته اصلی تقسیم می‌شوند:^۲

۳-۱. واردات کالاهای مشروط

کالاهای مشروط کالاهایی هستند که صدور یا ورود آنها با کسب مجوز از یک نهاد دولتی امکان‌پذیر است. بنا بر مطالعات انجام شده، نهادهایی که لازم است واردکنندگان برای واردات کالاهای مشمول از آنها مجوز اخذ کنند، شامل ۱۵ نهاد هستند و عبارتند از:

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت امور خارجه، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت نفت، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان دامپزشکی کشور، سازمان حفظ نباتات، سازمان انرژی اتمی ایران، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، بانک مرکزی، کنون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، سازمان ملی استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران هستند.^۳

همچنین در قانون مقررات صادرات و واردات از مؤسسه تحقیقات ثبت و شرکت پست، نام برده شده است که فعالیتهای مرتبط با آنها به‌ترتیب در سازمان حفظ نباتات و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات انجام می‌شود بنابراین، از ذکر این دو نهاد نیز به‌عنوان نهادهای مستقل خودداری شده است.

به‌علاوه از آنجا که واردات موارد ارجاع شده به دولت و وزارت امور اقتصادی و دارایی تنها توسط خود این نهادها امکان‌پذیر است، در شمار نهادهایی که با واردکنندگان رویارویی مستقیم

^۱ Abbasi (2012)

^۲ کالای ممنوع، کالایی است که صدور یا ورود آن به موجب شرع مقدس اسلام و یا به موجب قانون ممنوع شود. - کالای مجاز کالایی است که صدور یا ورود آن با رعایت ضوابط، نیاز به کسب مجوز ندارد. - کالای مشروط، کالایی است که صدور یا ورود آن با کسب مجوز، امکان‌پذیر است.

^۳ Ministry of Commerce (2011)

^۴ در قانون مقررات صادرات و واردات، برخی موارد به وزارت جهاد کشاورزی ارجاع شده است، اما از آنجا که بنا بر مطالعات انجام شده همه کالاهای ارجاع شده به وزارت جهاد کشاورزی از طریق سازمان دامپزشکی کشور یا سازمان حفظ نباتات انجام می‌شود، از ذکر این نهاد در شمار نهادهای حاضر در فرآیند واردات اجتناب شده است.

دارند، محسوب نشده‌اند.^۱ پس از شناسایی نهادهایی که در صدور مجوزهای وارداتی نقش ایفا می‌کنند، برای پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه به تک تک این نهادها مراجعه شد و پاسخهای مبتنی بر واقعیات موجود دریافت شد.

شایان ذکر است این مطالعه از نظر هدف توصیفی، از نظر نتیجه کاربردی، از نظر نوع داده کیفی و کمی و از نظر روش جمع‌آوری پیمایشی، مبتنی بر مشاهده است. در این نوع پژوهشها، کار آماری انجام نمی‌شود و انحرافات مربوط به منبع مشاهده یا مشاهده‌گر است. که در این صورت بهتر است از مثلث‌سازی یا شواهد سه‌گانه استفاده شود. یعنی برای هر مشاهده از سه منبع مختلف یا سه مشاهده‌گر متفاوت به‌طور همزمان استفاده شود. در این مطالعه نیز در مواردی که اطلاعات قطعی و موثقی وجود نداشت بر کسب داده‌های صحیح از چند مرجع که اغلب کارشناسان نهاد مربوط و واردکنندگان ملزم به کسب مجوز از آن نهاد بودند، مراجعه شد. پس از تکمیل پرسشنامه در تمامی نهادها، پاسخهای به‌دست آمده، دسته‌بندی و منظم شدند. پرسشنامه مورد نظر در پیوست ۱ آمده است. در ادامه به برخی از یافته‌های مطالعه اشاره می‌شود.

۳-۲. خلاصه یافته‌ها

بر اساس مطالعات انجام شده، در هیچ‌یک از نهادها، نهاد ملزم به تأیید مدارک و ارائه مجوز به واردکننده نیست. بویژه که در نهادهای مختلف مرجع مستقلی برای رسیدگی به شکایات واردکنندگان مشاهده نمی‌شود. به عبارت دیگر، واردکننده باید شرایط مورد نظر آن نهاد را تأمین کند. این تلاش به‌صورت یک‌سویه انجام می‌شود و نهاد وظیفه‌ای برای کمک به واردکننده ندارد. هر چند در همه نهادها، روش برخورد با متقاضیان مثبت است و تلاش کامل و جامعی از سوی کارشناسان به واردکنندگان جهت تفهیم ایرادهای احتمالی و روشهای رفع آنها انجام می‌شود، اما بهتر است مرجع ثالثی نیز برای رسیدگی به اختلافاتی که رفع آنها نیاز به نظرهای تکمیلی دارد، وجود داشته باشد. بر این اساس پیشنهاد می‌شود حداقل در نهادهایی که ارتباط بیشتری با واردکنندگان دارند بخصوص وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان دامپزشکی کشور، کمیته تخصصی جهت رفع این گونه اختلافات طراحی شود.

اکثر نهادها مدعی هستند که در حداقل زمان ممکن (چند روز کاری) در صورت کامل بودن مدارک، مجوز لازم را صادر می‌کنند، اما در عمل الزامی برای آنها وجود ندارد و در صورت تأمین نکردن آن نیز مسئولیت یا جریمه‌ای برای دیرکرد بر عهده نهاد نیست. در هیچ‌یک از

^۱ کالاهای مرتبط با وزارت امور اقتصادی و دارایی شامل کاغذ و مقوای مخصوص چاپ اوراق بهادار و کالاهای مرتبط با دولت دستگاههای رادار هستند.

سیستم‌های صدور مجوز، محدودیتی در ارتباط با موعد خاصی از سال وجود ندارد. در صورتی که یک کالا به دلیل عدم رعایت ضوابط از فرآیند واردات خارج شود، پس از رفع نواقص و به درخواست واردکننده دوباره به این فرآیند وارد می‌شود. به بیان دیگر، هر کالای وارداتی مشمول دریافت مجوز در فرآیند صدور مجوز قرار می‌گیرد تا همه مدارک و ضوابط آن کامل شود. بنا بر مطالعات انجام شده در مورد هیچ‌یک از کالاها و سیستم‌ها، جریمه‌ای برای عدم استفاده از مجوز اخذ شده برای وارد کردن کالای خاص وجود ندارد. بر اساس اطلاعات موجود هر واردکننده باید به‌طور مستقل برای دریافت مجوز و تکمیل مدارک اقدام کند و امکان جابه‌جایی و انتقال مجوزها بین واردکنندگان وجود ندارد.

در برخی موارد بویژه مواردی که آماده‌سازی و تهیه مجوز به هزینه‌های آزمایشگاهی نیاز دارد، این هزینه از واردکننده اخذ می‌شود. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان دامپزشکی کشور، سازمان حفظ نباتات، سازمان انرژی اتمی ایران، مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران و کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از جمله نهادهایی هستند که هزینه‌هایی بابت کارمزد از واردکنندگان دریافت می‌کنند و در بقیه نهادها از جمله وزارت امور خارجه، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت فرهنگ، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و بانک مرکزی هیچ هزینه‌ای از واردکنندگان برای انجام خدمات و صدور مجوز دریافت نمی‌شود.

واردات کالاهای مرتبط با وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفظ نباتات، بخشهایی از سازمان حفاظت محیط زیست (در بخش منابع طبیعی)، بانک مرکزی و کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان برای تمامی دارندگان کارت بازرگانی امکان‌پذیر است. اما مجوز ورود در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت امور خارجه، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت فرهنگ، سازمان دامپزشکی کشور، سازمان انرژی اتمی ایران، بخشهایی از سازمان حفاظت محیط زیست (پسماندها و مواد شیمیایی خطرناک)، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری تنها به شخصیت‌های حقوقی که فعالیت مرتبط داشته باشند، اعطا می‌شود. مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، کالا را از نظر معیارهای تعیین شده بررسی نموده و ارتباطی با نوع شخصیت واردکننده برقرار نمی‌کند.

در نهادهای گوناگون مدت اعتبار مجوز بسته به نوع کالا تعیین می‌شود که معمولاً مدت زمانی بین شش ماه تا یک سال و قابل تمدید است. در برخی نهادها نیز مدتی برای اعتبار مجوز تعیین نمی‌شود. در ادامه جدول ۱ انواع مجوزهای مربوط به هر یک از نهادها را به همراه قانون مربوط و نوع مجوز نشان می‌دهد.

جدول ۱. معرفی انواع مجوزها، قوانین و دستورالعمل‌های مرتبط در ایران در سال ۱۳۹۰

ردیف	مجوز	نهاد صادرکننده	قانون مرتبط	نوع مجوز
۱	ورود مواد غذایی	وزارت بهداشت	ماده ۱۶ قانون مواد خوراکی، آشامیدنی و بهداشتی	بهداشتی
۲	ترخیص مواد غذایی	وزارت بهداشت	ماده ۱۶ قانون مواد خوراکی، آشامیدنی و بهداشتی	بهداشتی
۳	مصرف مواد غذایی	وزارت بهداشت	ماده ۱۶ قانون مواد خوراکی، آشامیدنی و بهداشتی	بهداشتی
۴	ورود کالاهای آرایشی و بهداشتی	وزارت بهداشت	ماده ۱۶ قانون مواد خوراکی، آشامیدنی و بهداشتی	بهداشتی
۵	ترخیص کالاهای آرایشی و بهداشتی	وزارت بهداشت	ماده ۱۶ قانون مواد خوراکی، آشامیدنی و بهداشتی	بهداشتی
۶	مصرف کالاهای آرایشی و بهداشتی	وزارت بهداشت	ماده ۱۶ قانون مواد خوراکی، آشامیدنی و بهداشتی	بهداشتی
۷	ورود دارو	وزارت بهداشت	ماده ۱۶ قانون مواد خوراکی، آشامیدنی و بهداشتی	بهداشتی
۸	ترخیص دارو	وزارت بهداشت	ماده ۱۶ قانون مواد خوراکی، آشامیدنی و بهداشتی	بهداشتی
۹	ورود تجهیزات ارتباطی	سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی	ماده ۷ قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	فنی
۱۰	ترخیص تجهیزات ارتباطی	سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی	ماده ۷ قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	فنی
۱۱	ورود مواد شیمیایی	وزارت امور خارجه	کنوانسیون منع توسعه، تولید، انباشت و به‌کارگیری سلاحهای شیمیایی و انهدام آنها	بهداشتی
۱۲	ورود کالاهای امنیتی	سازمان صنایع دفاع	قانون مقررات صادرات و واردات	امنیتی
۱۳	ورود ماشین‌آلات مستعمل خط تولید	وزارت صنعت، معدن و تجارت	ماده ۴۲ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات	فنی
۱۴	ورود ماشین‌آلات مستعمل معدنی و راه‌سازی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	ماده ۴۲ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات	فنی
۱۵	ورود خودرو	وزارت صنعت، معدن و تجارت	ماده ۴۲ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات	فنی
۱۶	ورود لاستیک مستعمل	وزارت صنعت، معدن و تجارت	ماده ۴۲ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات	فنی
۱۷	ترخیص کتاب و محصولات چاپ شده	وزار فرهنگ و ارشاد اسلامی	ماده ۲۰ قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	فرهنگی
۱۸	ورود خوراک آماده دام، طیور و آبزیان	سازمان دامپزشکی	ماده ۷ قانون دامپزشکی کشور	بهداشتی
۱۹	ترخیص خوراک آماده دام، طیور و آبزیان	سازمان دامپزشکی	ماده ۷ قانون دامپزشکی کشور	بهداشتی
۲۰	ورود دام و محصولات دامی	سازمان دامپزشکی	ماده ۷ قانون دامپزشکی کشور	بهداشتی
۲۱	ترخیص دام و محصولات دامی	سازمان دامپزشکی	ماده ۷ قانون دامپزشکی کشور	بهداشتی
۲۲	ورود آبزیان زنده و تخم ماهیان وارداتی	سازمان دامپزشکی	ماده ۷ قانون دامپزشکی کشور	بهداشتی
۲۳	ترخیص آبزیان زنده و تخم ماهیان وارداتی	سازمان دامپزشکی	ماده ۷ قانون دامپزشکی کشور	بهداشتی
۲۴	ورود انواع جوجه یک روزه، تخم مرغ نطفه‌دار	سازمان دامپزشکی	ماده ۷ قانون دامپزشکی کشور	بهداشتی
۲۵	ترخیص انواع جوجه یک روزه، تخم مرغ نطفه‌دار	سازمان دامپزشکی	ماده ۷ قانون دامپزشکی کشور	بهداشتی
۲۶	ورود داروهای آماده مصرف دامپزشکی	سازمان دامپزشکی	ماده ۷ قانون دامپزشکی کشور	بهداشتی
۲۷	ترخیص داروهای آماده مصرف دامپزشکی	سازمان دامپزشکی	ماده ۷ قانون دامپزشکی کشور	بهداشتی
۲۸	ورود محصولات گیاهی	سازمان حفظ نباتات	ماده ۱۱ قانون حفظ نباتات	بهداشتی
۲۹	ترخیص محصولات گیاهی	سازمان حفظ نباتات	ماده ۱۱ قانون حفظ نباتات	بهداشتی
۳۰	ورود کالاهای مولد اشعه	سازمان انرژی اتمی	ماده ۵ قانون سازمان انرژی اتمی ایران و ماده ۱۳ قانون حفاظت در برابر اشعه	فنی

ادامه جدول ۱. معرفی انواع مجوزها، قوانین و دستورالعمل‌های مرتبط در ایران در سال ۱۳۹۰

ردیف	مجوز	نهاد صادرکننده	قانون مرتبط	نوع مجوز
۳۱	ورود پسماندها	سازمان حفاظت محیط زیست	مقاد کنوانسیون بازل	بهداشتی
۳۲	ورود کالاهای مرتبط با لایه ازن	سازمان حفاظت محیط زیست	پروتکل مونترال	بهداشتی
۳۳	ورود مواد شیمیایی خطرناک	سازمان حفاظت محیط زیست	کنوانسیون روتردام	بهداشتی
۳۴	ورود خودرو	سازمان حفاظت محیط زیست	مواد قانونی ۸ الی ۱۱ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا و ماده ۳ آیین‌نامه ضوابط فنی واردات خودرو	فنی
۳۵	ورود حیوانات	سازمان حفاظت محیط زیست	قانون شکار و صید و کنوانسیون تجارت بین‌المللی گونه‌های وحشی در معرض خطر انقراض	بهداشتی
۳۶	ورود فلزیاب	سازمان میراث فرهنگی	قانون ضرورت اخذ مجوز برای ساخت، خرید و فروش، نگهداری، تبلیغ و استفاده از دستگاه فلزیاب	امنیتی
۳۷	ورود فلزات گرانبها	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	آیین‌نامه ورود و صدور معاملات طلا، نقره و پلاتین	تکمیل اظهارنامه
۳۸	ترخیص اسباب‌بازی	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	آیین‌نامه اجرایی شورای نظارت بر ساخت، طراحی، واردات و توزیع اسباب‌بازی	فرهنگی
۳۹	ترخیص کالاهای مشمول استاندارد اجباری	مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی	ماده ۶ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران و مصوبات شورای عالی استاندارد	فنی

از ۳۹ مجوز نام برده شده در جدول ۱ تعداد ۲۵ مجوز از نوع بهداشتی، ۹ مجوز از نوع فنی، ۲ مجوز از نوع فرهنگی، ۲ مجوز از نوع امنیتی و ۱ مورد تکمیل اظهارنامه است. مجوزهای اعطا شده از سوی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان دامپزشکی کشور، سازمان حفظ نباتات و بخش منابع طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست از نوع بهداشتی، مجوزهای اعطا شده از سوی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان انرژی اتمی ایران و مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران از نوع فنی، مجوزهای اعطا شده از سوی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری از نوع امنیتی است و بانک مرکزی در موارد مرتبط مسئول تکمیل اظهارنامه ارسالی از سوی گمرک است.

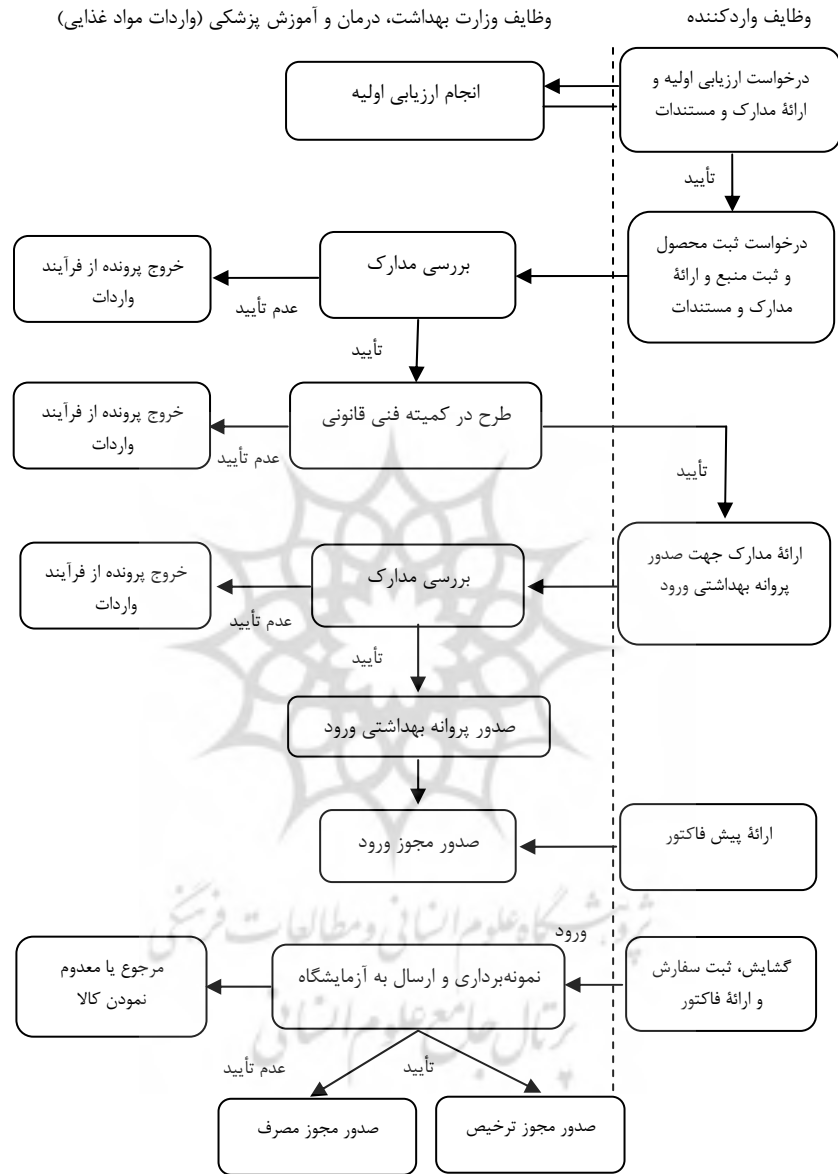
مجوزهای اعطا شده از سوی وزارت امور خارجه و بخشهایی از سازمان حفاظت محیط زیست (پسماندها و مواد شیمیایی صنعتی) بر اساس عضویت ایران در کنوانسیون‌های بین‌المللی و به‌منظور رعایت ضوابط تعیین شده در آن کنوانسیون‌ها است. مجوزهای اعطا شده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان مجوزی فرهنگی برای تطبیق این‌گونه محصولات با شئون و مسائل اخلاقی اسلامی است. مجوز اعطا شده از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری به‌منظور حفاظت از آثار ملی و باستانی و جلوگیری از آسیب‌رسانی و تاراج میراث فرهنگی انجام می‌شود.

اظهارنامه‌ای که بانک مرکزی آن را تکمیل می‌کند و به گمرک تحویل می‌دهد، برای تعیین ارزش صحیح کالای وارداتی است. کالاهای زیرمجموعه وزارت صنعت، معدن و تجارت از نوع ورود ماشین‌آلات مستعمل خط تولید و واردات خودرو هستند. هدف این وزارتخانه از ارائه مجوز ورود به ماشین‌آلات مستعمل خط تولید، دارا بودن مجوز صنعتی واحدهای استفاده‌کننده این ماشین‌آلات (یکی از موارد: جواز تأسیس، پروانه بهره‌برداری، کارت شناسایی، گواهی فعالیت صنعتی، پروانه اکتشاف) و اطمینان از ضرورت نیاز واحد تولیدی به ماشین‌آلات مورد تقاضا و ساخته نشدن آنها در کشور است.

مجوزهای بهداشتی با هدف حفاظت از حیات یا بهداشت انسان، حیوان یا نبات در برابر خطرهای ناشی از افزودنیها، آلودگیها، سموم یا ارگانسیم‌های بیماری‌زا در مواد غذایی، نوشیدنیها یا خوراک دام، خطرهای ناشی از ورود، ایجاد یا شیوع بیماریهایی که حیوانات، گیاهان یا محصولات ناقل آن هستند و خطرهای ناشی از ورود، ایجاد یا شیوع آفات، بیماریها و ارگانسیم‌های عامل یا حامل بیماری تدوین شده و اجرا می‌شوند. مجوزهای فنی با هدف حفاظت از بهداشت یا سلامت و ایمنی انسان، حیوان و نبات و محیط زیست تدوین و اجرا می‌شوند. یکی از نتایج مطالعه ترسیم نمودارهای رویه‌های صدور مجوز در نهادهای مختلف است. در ادامه، به برخی از آنها اشاره شده است.

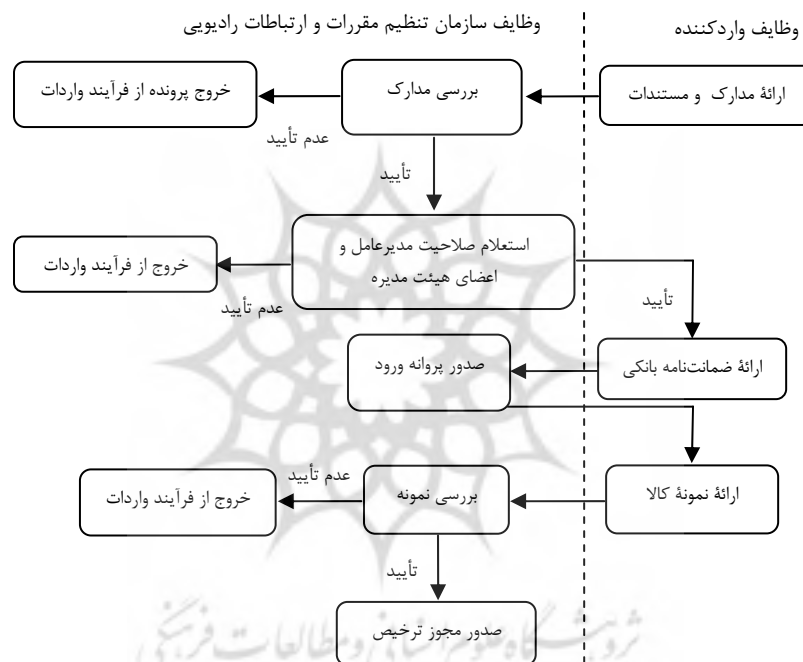
شکل ۱ مربوط به رویه مجوزدهی واردات مواد غذایی در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است. در این شکل وظایف واردکننده در سمت راست و وظایف وزارتخانه در سمت چپ آورده شده است. بنا بر شکل رویه مجوزدهی واردات مواد غذایی در وزارت بهداشت، رویه‌ای پیچیده و پرخطر محسوب می‌شود. زیرا واردکننده ملزم به ارائه مدارک در سه نوبت متفاوت است و در هر نوبت ممکن است مدارک تأیید نشود و پرونده از فرآیند واردات خارج شود. در نهایت، پس از دریافت مجوز، واردات و انجام نمونه‌برداری نیز امکان مرجوع یا معدوم نمودن کالا به دلیل مطابقت نداشتن با مشخصات از قبل اعلام شده وجود دارد.

شکل ۱. رویه صدور مجوز در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

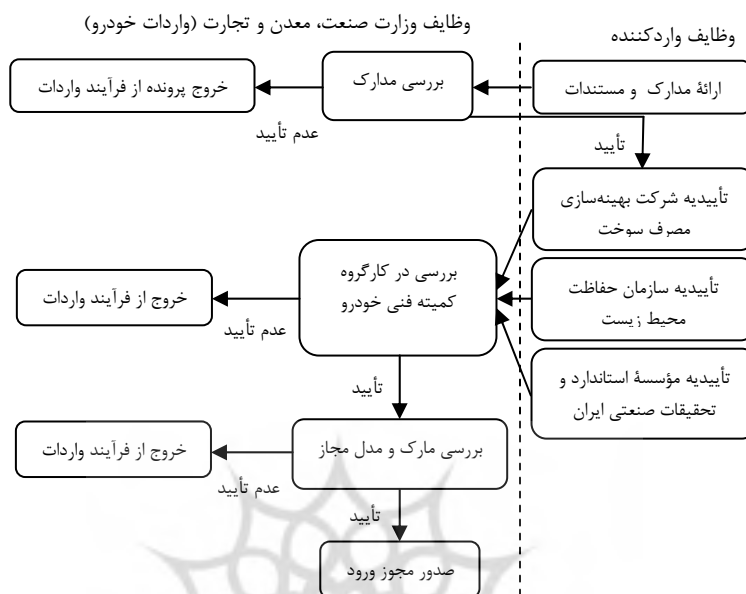
شکل ۲ رویه مجوزدهی در سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی را نشان می‌دهد. مجوزدهی در این سازمان از این نظر با سایر نهادها متفاوت است که واردکننده ملزم به ارائه ضمانت‌نامه بانکی است. در این سازمان نیز برای واردات کالاهای مشمول اخذ دو نوع مجوز یکی مجوز ورود و دیگری مجوز ترخیص لازم است. عدم تطابق نمونه وارداتی با مشخصات از قبل اعلام شده منجر به خروج از فرآیند واردات و مرجوع نمودن کالا می‌شود.

شکل ۲. رویه صدور مجوز در سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی

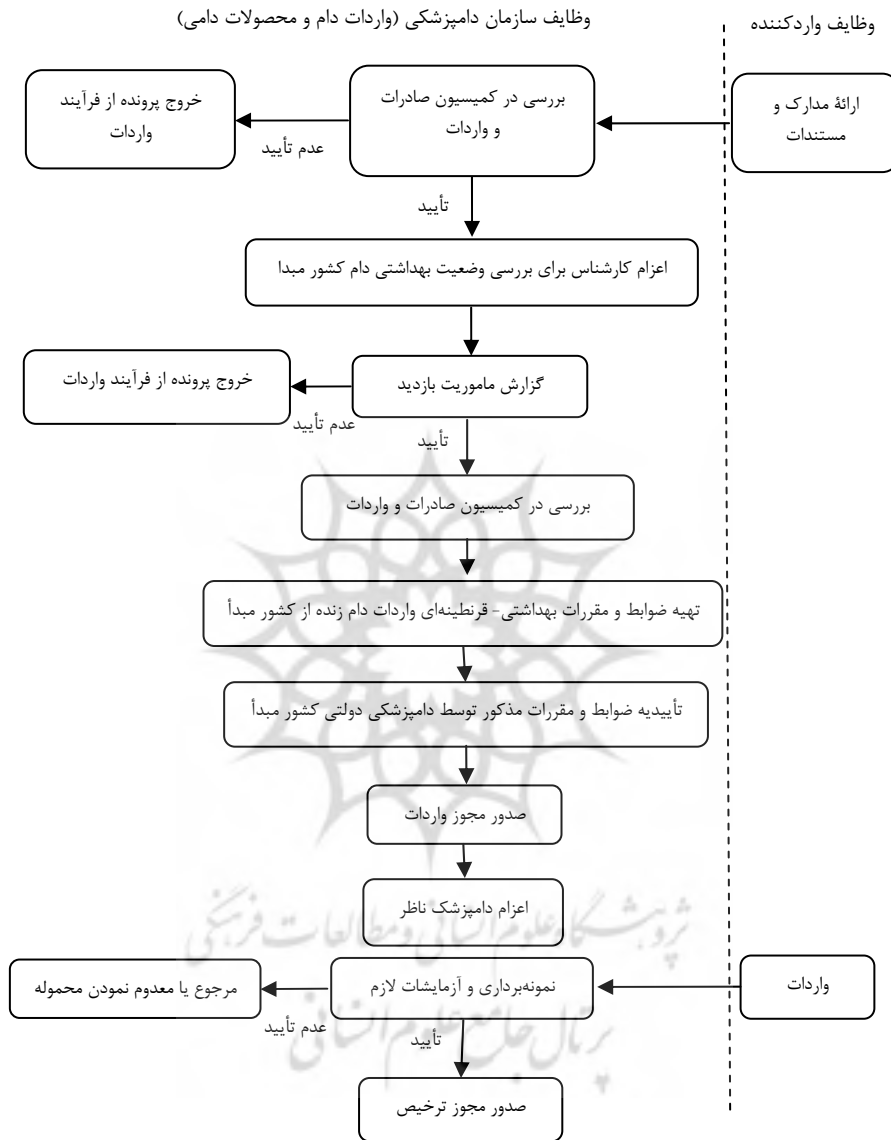
مشاهده می‌شود که برای واردات خودرو لازم است از نهادهای مختلفی از جمله شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت، سازمان حفاظت محیط زیست و مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مجوزهای فنی دریافت شود. این مدارک در نهایت در وزارت صنعت، معدن و تجارت جمع‌آوری، و پس از مکاتبه با سازمانهای مذکور برای خودروهای مورد تقاضا و بررسی و تأیید مارک و مدل مجاز از سوی کمیته فنی خودرو در وزارت صنعت، معدن و تجارت جهت ثبت سفارش اعلام می‌شود.

شکل ۳. رویه صدور مجوز در وزارت صنعت، معدن و تجارت

در ادامه شکل ۴ فرآیند واردات دام و محصولات دامی سازمان دامپزشکی، مراحل مختلفی از دریافت و تأیید مدارک تا اعزام کارشناس و دامپزشک و بررسی نظرهای آنها را نشان می‌دهد. این مراحل لازم است جهت دریافت مجوز واردات طی شود که در صورت عدم تأیید هر یک از آنها پرونده از فرآیند دریافت مجوز خارج می‌شود. حتی در صورت تکمیل تمامی مدارک و دریافت مجوز واردات، عدم تطابق نمونه با شرایط مورد نظر موجب مرجوع یا معدوم نمودن محموله می‌شود.

شکل ۴. رویه صدور مجوز در سازمان دامپزشکی

۴. نتیجه‌گیری

از آنجا که رویه‌های مجوزدهی شناسایی شده از نوع بهداشتی، فنی، امنیتی یا فرهنگی هستند، موافقت‌نامه‌های مربوط به آنها در سازمان تجارت جهانی، موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز ورود، موافقت‌نامه اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی، موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت و استثنائات عمومی مطرح شده در موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت هستند. براین اساس در بخش نتیجه‌گیری، رویه‌های مجوزدهی شناسایی شده از منظر مطابقت با موافقت‌نامه‌های مذکور بررسی خواهند شد. در ادامه هر یک از جدول‌های زیر به تحلیل یکی از این موافقت‌نامه‌ها بر اساس شرایط ملی اختصاص یافته است. در هر جدول ابتدا موضع موافقت‌نامه مورد نظر در یک ردیف بیان شده و ردیف بعدی به تحلیل آن از منظر ملی پرداخته است:

جدول ۲. تحلیل موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز ورود از منظر ملی

چارچوب موافقت‌نامه	تعریف و تحلیل
اهداف اصلی موافقت‌نامه	شفافیت و ساده‌سازی رویه‌های صدور مجوز تضمین کاربرد منصفانه، عادلانه و بی‌طرفانه آنها حداقل‌سازی اثرهای محدودکننده و منحرف‌کننده تجاری آنها
وضعیت موجود از منظر دستیابی به اهداف	برای دسترسی به این اهداف هنوز لازم است در نهادهای مختلف بویژه نهادهایی که رویایی بیشتری با واردکنندگان دارند، از جمله وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان دامپزشکی کشور برنامه‌ریزی‌های بلندمدت صورت گیرد و رویه‌های صدور مجوز به شکل آسانتری در اختیار واردکنندگان قرار گیرد. این امر نه تنها کمک مؤثری به واردکنندگان است بلکه موجب تسهیل انجام امور در این نهادها نیز می‌شود.
اصول و مقررات	کاربرد یکسان، منصفانه و عادلانه (چشمپوشی از اشتباهات جزئی، منع جریمه‌های سنگین به‌خاطر اشتباه در اسناد، قبول تغییرات غیر عمده در ارزش، حجم و وزن) انتشار کلیه قوانین و مقررات و رویه‌های مربوط (شفافیت) (معیار و صلاحیت اشخاص، ارکان ذی‌ربط، فهرست کالاهای مشمول، انتشار ۲۱ روز قبل از اجرا و حداکثر ۶۰ روز پس از انتشار به کمیته صدور مجوز ورود) سادگی فرم‌ها و رویه‌ها (فرصت معقول برای تنظیم و تسلیم آنها (حداقل ۲۱ روز) و عدم درخواست اطلاعات غیر لازم، رجوع به یک رکن اداری (حداکثر ۳ رکن)، فرصت مشورت و اظهارنظر کتبی)
وضعیت موجود از منظر رعایت اصول و مقررات	کاربرد یکسان منصفانه و عادلانه: شاید به‌دقت نتوان درخصوص کاربرد یکسان منصفانه و عادلانه رویه‌های موجود نظر داد، زیرا مسئله چشمپوشی از اشتباهات پیش آمده در اسناد، ارزش و حجم تا حدود زیادی به نظرهای کارشناس بررسی‌کننده پرونده وابسته باشد. اصل شفافیت: در نهادهای مختلف از نظر انتشار کلیه قوانین و مقررات اطلاع‌رسانی‌های لازم صورت می‌گیرد. به‌علاوه معیارهای پذیرش اشخاص حقیقی و حقوقی، کالاهای مشمول و مواردی از این دست در این نهادها اطلاع‌رسانی شده است. البته این اطلاع‌رسانی‌ها در بعد ملی انجام شده و لازم است کسب آمادگی‌های کافی برای پاسخگویی در بعد بین‌المللی برنامه‌ریزی‌های بلندمدت در این نهادها انجام شود.

ادامه جدول ۲. تحلیل موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز ورود از منظر ملی

چارچوب موافقت‌نامه	تعریف و تحلیل
وضعیت موجود از منظر رعایت اصول و مقررات	سادگی فرم‌ها و رویه‌ها: اینکه در طراحی فرم‌ها به اطلاعات ضروری بسنده شده است یا خیر؟ به نظرهای کارشناسی و تخصصی کارشناسان خبره نهادهای مختلف نیاز دارد. اما از آنجا که نهادهای مختلف ملی تاکنون از نظر اطلاعات درخواستی از واردکنندگان آزادانه عمل کرده‌اند و تحت فشار یا مورد پاسخگویی نهاد دیگری در این خصوص قرار نگرفته‌اند بنابراین، تلاش نموده‌اند تا کلیه اطلاعاتی که تصور می‌شده ممکن است در آینده ضرورت پیدا کند یا در اختیار داشتن آن به هر شکل مفید واقع شود، در فرم‌ها بگنجانند. واردکنندگان از نظر در اختیار داشتن فرصت کافی برای پر کردن فرم‌ها در نهادهای مختلف در مضیقه قرار نگرفته‌اند و از فرصت معقول و کافی برای ارائه اطلاعات برخوردارند. همچنین دلایل رد تقاضا به‌صورت کتبی به واردکننده اطلاع داده می‌شود. در خصوص رجوع واردکنندگان به ارکان اداری مختلف در اکثر موارد، واردکننده تنها به یک رکن اداری مراجعه می‌نماید غیر از مواردی که به دلیل برخورداری کالا از ویژگیهای چندبعدی، یک نهاد برای تأیید صلاحیت آن کافی نیست. مثلاً در برخی موارد، کالا ملزم به دریافت مجوز از سازمان انرژی اتمی است. از سویی، به دلیل برخورداری کالا از خصوصیات بهداشتی لازم است صلاحیت آن از سوی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نیز تأیید شود.
الزامات حاکم بر مجوزهای ورود خودکار	همواره با درخواستها موافقت می‌گردد (مجوزها بیشتر جنبه آماری دارد). به‌گونه‌ای اجرا شود که اثر محدودکننده تجاری نداشته باشد. فوری و حداکثر ظرف ۱۰ روز پس از تسلیم درخواست مورد موافقت قرار گیرد. به شرط رعایت الزامات حقوقی، کلیه اشخاص برای دریافت مجوز واجد شرایط باشند.
وضعیت موجود از منظر الزامات حاکم بر مجوزهای ورود خودکار	بنا بر تعریف رویه‌های خودکار صدور مجوز، ورود یک نظام مجوز ورود تنها هنگامی خودکار تلقی می‌شود که همواره به تمامی درخواستها و تقاضاهای واصله برای ورود کالا به شرط رعایت شرایط قانونی، مجوز اعطا شود. بنابر مطالعات انجام شده شرط اصلی نهادها نیز برای اعطای مجوز رعایت شرایط قانونی تعیین شده است. به‌گونه‌ای که با رعایت کلیه شرایط با درخواستها موافقت می‌شود. اصولاً هدف ارائه مجوز در نهادهای مختلف رعایت ضوابط فنی و بهداشتی یا مطابقت با اصول فرهنگی، اخلاقی و امنیتی کشور است و در هیچیک از موارد، مجوزها با هدف ایجاد اثرهای محدودکننده تجاری طراحی نشده‌اند. در اکثر موارد درخواستها در حداقل زمان ممکن که کمتر از ۱۰ روز کاری است، مورد موافقت قرار می‌گیرد. این موضوع به شرط تکمیل کلیه مدارک و ضوابط است که ممکن است تکمیل آنها چند ماه نیز به‌طول بینجامد ضمن آنکه تکمیل مدارک تا حدود زیادی به خود متقاضی وابسته است و نهادهای مرتبط مسئولیتی در این خصوص ندارند. ارائه مجوزها در برخی موارد به کلیه دارندگان کارت بازرگانی صورت می‌گیرد و در مواردی دیگر تنها برای شخصیت‌های حقوقی که فعالیت مرتبط در اساسنامه آنها ذکر شده باشد، امکان‌پذیر است. این مسئله که شرط کدام نهادها برخورداری از کارت بازرگانی و شرط کدام‌یک برخورداری از شخصیت حقوقی با فعالیت مرتبط است، پیشتر در بخش یافته‌های پژوهش تبیین شده است.
الزامات حاکم بر مجوزهای ورود غیر خودکار	هرگونه رویه‌ای که در تعریف رویه مجوزهای خودکار نگنجد.
وضعیت موجود از منظر الزامات حاکم بر مجوزهای ورود غیر خودکار	رویه‌های صدور غیر خودکار مجوز ورود، به‌طور معمول به‌منظور اعمال محدودیتهای تجاری نظیر محدودیتهای مقداری و سهمیه‌بندی در واردات به‌کار گرفته می‌شوند. بنا بر مطالعات انجام شده هیچ کدام از رویه‌های مجوزدهی در نهادهای مختلف با هدف اعمال محدودیتهای تجاری طراحی نشده‌اند.

جدول ۳. تحلیل موافقت‌نامه اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی از منظر ملی

تعریف و تحلیل	چارچوب موافقت‌نامه
هر گونه حفاظت به عمل آمده از: حیات یا بهداشت انسان و حیوان در برابر خطرهای ناشی از افزودنیها، آلودگیها، سموم یا ترکیبهای بیماری‌زا در مواد غذایی، نوشیدنیها یا خوراک دام. حیات یا بهداشت انسان در برابر خطرهای ناشی از ورود، ایجاد یا شیوع بیماریهایی که حیوانات، گیاهان یا محصولات ناقل آن هستند. حیات یا بهداشت حیوان و گیاه در برابر خطرهای ناشی از ورود، ایجاد یا شیوع آفات، بیماریها و ارگانسیم‌های عامل یا حامل بیماری. قلمرو کشور در برابر خسارتهای ناشی از ورود، ایجاد و شیوع آفات.	اهداف اصلی موافقت‌نامه
در وضعیت فعلی مجوزهای اعطا شده از سوی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان دامپزشکی کشور، سازمان حفظ نباتات و بخش منابع طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست از نوع بهداشتی و بهداشت گیاهی است و هدف این نهادها از اعطای مجوز حفاظت از حیات یا بهداشت انسان و حیوان و گیاه است.	وضعیت موجود از منظر دستیابی به اهداف
شفافیت (انتشار مقررات، تعیین مسئول اطلاع‌دهی، ایجاد واحد پاسخگو). ارزیابی خطر (ارزیابی خطر، برآورد احتمال ورود، ایجاد یا شیوع آفت یا بیماری در قلمرو کشور واردکننده عضو و بررسی عواقب زیست‌شناختی و اقتصادی بالقوه آن و همچنین برآورد اثرهای منفی ناشی از عوامل متعدد مربوط به غذاها و نوشیدنیها و خوراک دام بر بهداشت انسان یا حیوان است). هماهنگی (اعضا را نسبت به اتخاذ استانداردها، دستورالعمل‌ها یا توصیه‌های بین‌المللی موجود ترغیب می‌کند. در عین حال بر حق اعضا در اتخاذ اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی متفاوت و حتی با سطح حفاظت بالاتر نسبت به استانداردهای بین‌المللی صحه می‌گذارد، مشروط به اینکه توجیه علمی در مورد آنها وجود داشته یا متناسب با ارزیابی خطر انجام شده اتخاذ شده باشند). معادل بودن (پذیرش معادل بودن استانداردهای کشورهای عضو توسط همدیگر را توصیه نموده است).	اصول و مقررات
شفافیت: هر چند کلیه قوانین و مقررات مربوط منتشر شده و در دسترس همگان قرار دارد، از آنجا که در صورت الحاق هر یک از نهادها به‌عنوان مسئول اطلاع‌دهی و واحد پاسخگو در خصوص محصولات تحت شمول خود عمل خواهند کرد، این امر باید از هم اکنون در این نهادها نهادینه شود تا جهت کسب آمادگیهای لازم تلاش نمایند زیرا در حال حاضر امکانات و آمادگیهای کافی در آنها جهت انجام امور محوله وجود ندارد.	وضعیت موجود از منظر رعایت اصول و مقررات
ارزیابی خطر: بر اساس موافقت‌نامه بهداشتی و بهداشت گیاهی کشورها در صورتی که از استانداردهای بین‌المللی استفاده ننمایند لازم است اقدامات اتخاذ شده آنها مبتنی بر اصول علمی و ارزیابی خطر باشد. در نهادهای مختلفی که به‌عنوان نهادهای به‌کار برنده اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی در کشور نام برده شدند، در برخی موارد از استانداردهای بین‌المللی و در برخی موارد از استانداردهای ملی استفاده شده است. بنابراین، لازم است در مواردی که از استانداردهای ملی استفاده شده، این استانداردها مبتنی بر اصول علمی باشد که البته می‌توان مدعی شد همین‌طور است و استانداردها بر اساس اصول علمی اخذ شده‌اند. اما بنا بر موافقت‌نامه بهداشتی و بهداشت گیاهی لازم است در مواردی که کشوری با وجود استانداردهای بین‌المللی از آنها استفاده ننماید و به اتخاذ استاندارد ویژه برای خود مبادرت نماید، در این صورت با درخواست هر عضو باید دلایل این کار و مبنای علمی استاندارد ملی خود را ذکر نماید، بنابراین لازم است در نهادهای مختلف از هم اکنون به فکر اصلاح نظام استاندارد خود باشند و در مواردی که مقدر است از استانداردهای بین‌المللی استفاده نمایند و آمادگیهای لازم جهت دفاع از استانداردهای ملی را نیز در خود ایجاد نمایند. همچنین درخصوص دو اصل هماهنگ‌سازی و معادل‌سازی نیز به‌نظر می‌رسد هنوز آمادگیهای لازم در نهادهای مختلف وجود ندارد و لازم است آمادگیها و برنامه‌ریزیهای لازم در این نهادها جهت پاسخگویی‌های آتی فراهم شود.	وضعیت موجود از منظر رعایت اصول و مقررات

جدول ۴. تحلیل موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت از منظر ملی

چارچوب موافقت‌نامه	تعریف و تحلیل
اهداف اصلی موافقت‌نامه	حفاظت از بهداشت یا سلامت و ایمنی انسان، حیوان و نبات. حفاظت از محیط زیست. جلوگیری از اقدامات گمراه کننده و فریبکارانه.
وضعیت موجود از منظر دستیابی به اهداف	مجوز واردات صادر شده از سوی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان انرژی اتمی ایران، سازمان حفاظت محیط زیست و مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران از نوع فنی است. به عبارت دیگر، این نهادها مسئول اجرای ضوابط فنی در خصوص کالاهای مشمول با هدف حفاظت از بهداشت، سلامت و ایمنی انسان، حیوان، نبات و حفاظت از محیط زیست هستند.
اصول و مقررات	اجتناب از ایجاد موانع غیرضروری فرا راه تجارت. هماهنگ‌سازی مقررات فنی، استانداردها و رویه‌های ارزیابی مطابقت (با استانداردهای بین‌المللی مربوط). یکسان‌سازی (تصویب مقررات فنی اعضای دیگر به‌عنوان معادل مقررات خود). تأیید متقابل (پذیرش نتایج رویه‌های ارزیابی مطابقت در قلمرو سایر اعضا). شفافیت. مقررات ناظر بر حسن انجام کار.
وضعیت موجود از منظر رعایت اصول و مقررات	اجتناب از ایجاد موانع غیرضروری فرا راه تجارت: در نهادهای مختلف در برخی موارد استانداردها و ضوابط لازم‌الرعایه بین‌المللی و در مواردی دیگر ملی هستند. موانع غیرضروری فرا راه تجارت در صورت تدوین مقرراتی محدودکننده‌تر از حد لازم برای نیل به اهداف مورد نظر یا زمانی که این مقررات اهداف مشروع را تأمین نمایند، ایجاد می‌شود. همچنین این موانع می‌توانند از طریق اعمال رویه‌های طولانی‌تر و سخت‌گیرانه‌تر ارزیابی مطابقت نسبت به آنچه مورد نیاز است، صورت گیرد. به‌طور کلی موانع فنی تجارت عموماً از تهیه، تصویب و اجرای مقررات فنی و رویه‌های ارزیابی مطابقت، نشأت می‌گیرد. موافقت‌نامه، موانع فنی فرا راه تجارت اختلاف در استانداردها را مشروع می‌داند و دست کشورها را در تهیه، تصویب و اجرای مقررات فنی تا حد زیادی باز می‌گذارد. اما در موافقت‌نامه مربوط تصریح شده است که در وهله اول استانداردهای بین‌المللی موجود که از سوی نهادهایی مثل سازمان بین‌المللی استاندارد تدوین شده است می‌بایست به‌عنوان مبنای مقررات فنی باشد مگر به‌دلیل وجود عوامل جغرافیایی و فناورانه ویژه. با وجود این، تنها محدودیتی که این موافقت‌نامه قائل شده این است که اعضا تضمین کنند که مقررات فنی به‌منظور ایجاد موانع غیر لازم فرا راه تجارت بین‌المللی یا با چنین اثری تهیه، تصویب و اجرا نگردد. در نهادهای مختلفی که مجوز از نوع فنی صادر می‌نمایند به‌نظر نمی‌رسد که هدف آنها از مجوزدهی ایجاد محدودیت‌هایی فرا راه تجارت باشد، اما از سویی مشخص نیست آیا علت تدوین استانداردهای ملی به‌دلیل فقدان استانداردهای بین‌المللی و ناکافی بودن آنها بوده است یا خیر. بنابراین، لازم است نظام استانداردهای ملی از سوی نهادهای پاسخگو بویژه مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی مورد بازنگری جدی قرار گیرد و در مواردی که جایگزینی استاندارد ملی با استاندارد بین‌المللی امکان‌پذیر است این جابه‌جایی صورت گیرد تا روند الحاق به سازمان تجارت جهانی آسانتر گردد. هماهنگ‌سازی: از اعضا خواسته شده است در مواردی که مقررات فنی یا رویه‌های ارزیابی مطابقت برای انطباق محصولات با مقررات فنی و استانداردها لازم باشد و استانداردهای بین‌المللی مربوط در این زمینه‌ها نیز وجود داشته باشد یا به‌زودی تکمیل شود، اعضا تضمین نمایند که از این استانداردها استفاده نمایند مگر آنکه مغایر اهداف مشروع باشد یا بر اثر عوامل جغرافیایی یا فناورانه مقدر نباشد. بر این اساس به‌نظر می‌رسد لازم است از هم اکنون مسئله هماهنگ‌سازی استانداردهای ملی با استانداردهای بین‌المللی مورد توجه نهادهای دولتی مربوط بویژه مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی قرار گیرد. یکسان‌سازی و تأیید متقابل: از اعضا خواسته شده است برای تصویب مقررات فنی اعضای دیگر به‌عنوان معادل مقررات خود، با نظری مثبت برخورد نمایند، ولو اینکه با مقررات خودشان تفاوت داشته باشد و در صورت امکان و بدون مخدوش شدن مقررات مربوط به تهیه، تصویب و اجرای استانداردها و مقررات فنی این موافقت‌نامه، نتایج رویه‌های ارزیابی مطابقت در قلمرو سایر اعضا را حتی اگر با رویه‌های خودشان متفاوت باشد قبول نمایند، مشروط بر اینکه قانع شوند که رویه‌های مذکور طبق مقررات فنی و استانداردهای قابل‌اعمالی که معادل رویه‌های خود آنهاست، مطابقت محصول را تضمین می‌کنند.

ادامه جدول ۴. تحلیل موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت از منظر ملی

تعریف و تحلیل	چارچوب موافقت‌نامه
به‌نظر می‌رسد دو اصل یکسان‌سازی و تأیید متقابل تاکنون در نهادهای مختلف صادرکننده مجوز مورد توجه واقع نشده‌اند که البته به‌دلیل شرایط ملی ضرورت چندانی هم نداشته و کمتر اهمیت انجام آنها احساس شده است. اما باید توجه داشت در صورت الحاق کشورمان به سازمان تجارت جهانی لازم است فعالیت‌های جدی از سوی این نهادها برای یکسان‌سازی و تأیید متقابل مقررات فنی اعضای دیگر سازمان صورت گیرد. بنابراین، کسب آمادگی‌های لازم جهت انجام این گونه امور از جمله ضروریاتی است که لازم است از هم اکنون برای کسب آنها برنامه‌ریزی‌های لازم صورت گیرد. شفافیت: جهت پاسخگویی به پرسش‌های سایر اعضا در خصوص مقررات فنی، استانداردها و رویه‌های ارزیابی مطابقت و ایجاد زمینه مشارکت در موافقت‌نامه‌های دو جانبه یا چندجانبه مربوط به استاندارد لازم است که وظایف نهادهای مختلف بویژه مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی در جهت رعایت اصل شفافیت به‌صورت گسترده‌تری تعریف شود یا مرکز ملی جدیدی جهت پاسخگویی به امور مربوط تأسیس شود، البته این وظایف قابل تفیذ به بخش خصوصی نیز هستند. مقررات مربوط به حسن انجام کار: این مقررات شامل نظامات مرتبط با شفافیت در تهیه، تصویب و اجرای استانداردها توسط کلیه مؤسسات استاندارد منطقه‌ای، غیردولتی یا وابسته به دولت مرکزی یا دولت محلی است. بنا بر موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت، مؤسسات استاندارد دولتهای مرکزی مسئول قبول و انطباق با مقررات ناظر بر حسن انجام کار هستند. به‌نظر می‌رسد مسئول اجرای آن در کشور ما مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی است. اما هنوز آمادگی‌های لازم جهت رعایت اصول تعیین شده در موافقت‌نامه را دارا نبوده و لازم است برنامه‌ریزی‌های بلندمدت جهت کسب آمادگی‌های لازم صورت گیرد.	وضعیت موجود از منظر رعایت اصول و مقررات

استثنائات عمومی و امنیتی: ماده ۲۰ (استثنائات عمومی) و ماده ۲۱ (استثنائات امنیتی) موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت تأیید می‌کنند که دولت‌ها ممکن است مجبور شوند برای تحقق اهدافی عمومی همچون حفظ اخلاق عمومی، حیات و سلامت انسان، حیوان و گیاه، حفظ گنجینه‌های ملی و ... و همچنین برای اهداف امنیتی، اقداماتی را اتخاذ کنند. براین اساس، هیچ مقرره‌ای در گات ۱۹۹۴ مانع آن نخواهد شد که دولت‌ها اقدامات مذکور را اتخاذ کنند. البته در مورد استثنائات عمومی، شرط اتخاذ اقدامات مورد نظر آن است که متضمن تبعیض خودسرانه یا غیرقابل توجیه یا اعمال پنهان بر تجارت بین‌الملل نباشند.

در حال حاضر مجوزهای اعطا شده از سوی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری از نوع امنیتی و مجوزهای اعطا شده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از نوع فرهنگی است که می‌توان آنها را از نوع استثنائات عمومی قلمداد کرد.

از آنجا که در هر یک از این مجوزها عدم تبعیضی بین تولیدکنندگان داخلی و واردکنندگان ایجاد نمی‌شود، به‌کارگیری این مجوزها از دیدگاه سازمان تجارت جهانی نیز می‌تواند بلامانع قلمداد شود.

۵. پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی

در حال حاضر فرآیند تجاری در کشور بویژه فرآیند واردات کند و پیچیده به نظر می‌رسد. یکی از دلایل ایجاد چنین مشکلاتی استفاده از سیستم‌های قدیمی و سنتی برای رسیدگی به امور تجاری است. در این باره یکی از مناسب‌ترین طرحهایی که مطالعات آن انجام شده اما اجرای آن به کندی صورت می‌گیرد، ایجاد پنجره واحد تجاری است.

- **برگزاری دوره‌های آموزشی:** به نظر می‌رسد یکی از مشکلات تجار، تجربی بودن فرآیند تجاری در کشور است. به این معنا که تا وقتی یک شخص حقیقی یا حقوقی به قصد واردات یک کالای مشخص اقدام نکند و در فرآیند آن قرار نگیرد، نمی‌تواند مشکلات مسائل و روشهای واردات آن کالا را دریابد. مناسب است برای کمک به رشد واردکنندگان کلاسهای آموزشی به شکل عمومی در وزارت بازرگانی و به شکل تخصصی در سازمانهایی که بیشترین رویارویی را با واردکنندگان دارند، طراحی و برگزار شود.
- **طراحی سیستمی برای جمع‌آوری داده‌ها:** استفاده از سیستم‌های دستی و سنتی باعث شده است که عملاً وظیفه این سازمانها در حد پاسخگویی به واردکنندگان و حل مشکلات روزمره آنها خلاصه شود. هر چند آمار واردات انواع کالاها هر ساله در آمار بازرگانی خارجی کشور ثبت و ساماندهی می‌شود، در حال حاضر نهایت داده‌هایی که از صادرات و واردات کالاها موجود است، در حد حجم و ارزش دلاری و ریالی کالا خلاصه می‌شود. در حالی که هر یک از نهادهای مرتبط با تجار می‌توانند با جمع‌آوری اطلاعات کمی و کیفی مفیدتر گامهای مؤثرتری برای رشد صنعت در زمینه‌های تخصصی خود بردارند. در حال حاضر جمع‌آوری اطلاعات تخصصی و ارائه آنها به وزارت بازرگانی یا مراکز آماری در حیطه وظایف نهادهای درگیر با تجارت نیست و بستر لازم برای تهیه این داده‌ها نیز فراهم نشده است.
- **تربیت نیروی انسانی متخصص:** در مراجعه به برخی از نهادها مشخص شد برخی از اطلاعات ضروری و اولیه در خود آنها نیز به صورت مستند و مشخص وجود ندارد، بلکه عملی تجربی است که به کارشناسان مربوط وابسته است و در اکثر موارد نیز این کارشناسان تعامل با تجار را به شیوه تجربی آموخته‌اند. این مسئله خود یکی از دلایل کندی پاسخگویی به تجار است. که برای رفع آن لازم است تا در ابتدا مستندسازی لازم از سوی نهادها صورت گیرد و کارشناسان و متخصصان بیشتری برای جبران کمبود نیروی انسانی متخصص تربیت شوند.

- ساماندهی واردات گامی مؤثر برای رشد صادرات: در برنامه‌های ملی و بلندمدت در خصوص اهمیت رشد صادرات و فراهم‌سازی مقدمات لازم برای سرعت‌گیری رشد آن به‌دفعات صحبت شده است. در حالی‌که رشد صادرات بدون ساماندهی واردات ملی امکان‌پذیر نخواهد بود. اگر تحلیل منطقی و صحیحی از واردات وجود داشته باشد می‌توان جهت کاهش بخشهای غیرضروری واردات و افزایش بخشهای ضروری و مؤثر واردات که به رشد تولید و صادرات ملی ختم می‌شود، برنامه‌ریزی کرد. این تحلیل منطقی و بدون تورش امکان‌پذیر نیست مگر آنکه در ابتدا ابزارهای مورد نیاز آن فراهم شود. یکی از ابزارهای آن ساماندهی سیستم‌های تجاری در نهادهای مرتبط با تجارت است.

مآخذ

- Abbasi, Z. (2011). *Identifying inconsistent non-tariff barriers of Iran trade policy*. Institute for Trade Studies and Research, Iran, Tehran (in Persian).
- Abbasi, Z. (2012). *Identification and classification of Iran's import-export licensing and restriction*. Iran, Tehran (in Persian).
- All, M. B. (2009). Non tariff barriers and intra-OIC trade: Current status and prospects. *Seminar on: non tariff barriers to trade and their impacts on the OIC member countries development, Tunis*.
- Bora, B. (2002). Quantification of non-tariff measures. *United Nations Conference on Trade and Development, Geneva*.
- Omidbakhsh, E., Bozorgi, V., Bayenat, A., & Dejamkhoy, G. H. (2006). *World trade organization: Structure, rules and agreements*. Institute for Trade Studies and Research, Iran, Tehran. (in Persian).
- Trade Promotion Organization of Iran. (2011). *Iran export-import laws and regulations*. Institute for Trade Studies and Research, Iran, Tehran (in Persian). Retrieved from http://www.wto.org/english/tratop_e/implic_e/implic_e.htm
- UNCTAD. (2003). *Course on dispute settlement. Module 3.9 on SPS Measures*. New York and Geneva: United Nations Publication.
- WTO Secretariat. (2002). *How to apply the transparency provision of the SPS agreement*. Geneva.
- WTO Secretariat. (2003). *Analytical index: Guide to WTO law and practice*. Geneva: WTO Publications.

پیوست ۱

پرسشنامه

- بند ۱: در مورد هر یک از سیستم‌های صدور مجوز واردات به‌طور کلی توضیح مختصری را ارائه داده و در ارتباط با هر یک از آنها به سؤالات مربوط پاسخ دهید.
- بند ۲: هر یک از سیستم‌های مربوط به صدور مجوز واردات مورد عمل را مشخص نمایید و محصولات مشمول اخذ مجوز واردات را به‌صورت مناسب دسته‌بندی کنید.
- بند ۳: کشورهای مبدأ و صادرکننده کالاهای مشمول سیستم را مشخص نمایید؟
- بند ۴: آیا صدور مجوز واردات به‌منظور محدود ساختن مقدار یا ارزش واردات است؟ در صورتی که به هیچ‌یک از منظورهای فوق نباشد، هدف برقراری سیستم را تعیین نمایید؟
- بند ۵: قوانین، مقررات و یا دستورات اداری که طبق آنها اقدامات مربوط به صدور مجوز واردات صورت می‌پذیرد را مشخص نمایید. آیا صدور مجوز از نظر قانونی ضروری است؟
- بند ۶: الف) متقاضی مجوز تا چه مدت قبل از تاریخ ورود کالا، مهلت دارد تقاضانامه خود را تسلیم نماید؟ ب) آیا امکان صدور فوری مجوز به مجرد تقاضا وجود دارد؟
- بند ۷: غیر از مواردی که تقاضا برای صدور مجوز به‌دلیل عدم رعایت ضوابط معمولی رد می‌شود سایر موارد رد تقاضانامه کدام است؟
- بند ۸: آیا همه اشخاص، بنگاهها و مؤسسات برای تقاضای اخذ مجوز، واجد شرایط هستند؟
- بند ۹: تقاضانامه باید شامل چه اطلاعاتی باشد؟
- بند ۱۰: آیا برای صدور مجوز هزینه یا هزینه اداری وجود دارد؟ این هزینه به چه میزان است؟
- بند ۱۱: آیا برای صدور مجوز، سپردن ودیعه و یا پیش پرداخت ضروری است؟ به چه میزان است؟
- بند ۱۲: مدت اعتبار مجوز چقدر است؟ آیا می‌توان اعتبار قانونی مجوز، را تمدید نمود؟ چگونه؟
- بند ۱۳: آیا برای استفاده نکردن کلی یا استفاده نکردن قسمتی از مجوز جریمه‌ای وجود دارد؟
- بند ۱۴: آیا مجوزها قابل نقل و انتقال بین واردکنندگان هستند؟ یا این نقل و انتقال با شرایطی امکان‌پذیر است؟
- بند ۱۵: آیا صدور مجوز برای محصولات با شرایط دیگری همراه است؟
- بند ۱۶: جدا از رویه صدور مجوز ورود، لازم است رویه‌های دیگری قبل از ورود کالا طی شوند؟
- بند ۱۷: آیا ارز از طریق مقامات بانکی به‌صورت اتوماتیک برای ورود کالا فراهم می‌شود؟ آیا برای تحصیل ارز در دست داشتن مجوز شرط ضروری است؟
- این سؤالات با مراجعه حضوری به نهادهای مرتبط و بر اساس روش تکمیل پرسشنامه باز پاسخگویی شده است.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی